

Protestantse
Kerk

Geloof·Hoop·Liefde

6 keer Brandpunten in de Verkondiging

Generale Synode april 2015
LWK 15-04

Inhoud

INLEIDING	4
1 EERSTE BIJDRAGE	5
2 TWEEDE BIJDRAGE	7
3 DERDE BIJDRAGE	9
4 VIERDE BIJDRAGE	11
5 VIJFDE BIJDRAGE	13
6 ZESDE BIJDRAGE	15

INLEIDING

ZES KEER 'BRANDPUNTEN IN DE VERKONDIGING' Bijdragen van predikant-synodeleden

In de synodevergadering van november 2014 is de nota 'Brandpunten in de verkondiging' van de auteurs prof. dr. G. van den Brink en prof. dr. C. van der Kooi besproken. Dit heeft geleid tot een tweede versie van deze nota, die beschikbaar is gesteld als handreiking voor gesprek aan de kerk. Tevens is besloten het gesprek over de 'Brandpunten' ter synode voort te zetten. Met het oog hierop heeft een zestal predikanten die zitting hadden in de synode een bijdrage gegeven aan het thema.

Deze bijdragen hebben het gesprek tijdens de synodevergadering van april 2015 gestimuleerd. Graag stellen we bij deze de zes bijdragen ter beschikking.

Als het gaat om de verkondiging van de kerk, kan het nooit om een afgeronde nota gaan waarin eens en voor altijd deze brandpunten zijn vastgesteld. Het gaat om een voortdurende bezinning, waar velen aan meedoen, niet in het minst de predikanten, die immers in dienst staan van de verkondiging van de kerk. Vandaar dat aan een zestal predikanten uit de synode is gevraagd een antwoord te geven op de vraag naar de brandpunten. Met elkaar geven ze iets weer van de veelstemmigheid van onze kerk, zonder dat dit echter tot een kakofonie leidt.

Wij hopen dat deze bijdrage, naast de handreiking, tot zegen mag zijn in de kerk en de verdere bemoeienis met dit belangrijke thema mag dienen.

1 EERSTE BIJDRAGE

INWIJDING IN EEN LEVEN VAN VRIENDSCHAP MET GOD

Eigenlijk is er maar één brandpunt van waaruit alles uitwaaiert: het Godsbegrip of het gemis daaraan. Velen glijden in onze tijd haast onbewust weg uit de woorden en rituelen van de christelijke traditie tot ze plots beseffen: “ik sta er buiten”. Zo is voor velen God geworden tot een regisseur van een slecht toneelstuk, waar ze voor bedanken. Veel verwijzingen naar God in de media e.d. getuigen van deze visie: Kerk en God hebben afgedaan.

We zien dat de kerk met een snelle marginalisering wordt geconfronteerd. Gemeenten verdampen, verkleinen, we zien vergrijzing en een inhoudelijke zwakte. In een tijd van sterke individualisering vullen vele tijdgenoten hun mandje zelf op de markt van de religieuze mogelijkheden. Het klassieke christendom is uit; ongebonden spiritualiteit is in. Op formule gebracht: “believing without belonging”.

En dan is er in het interbellum een pater. In 1932¹ hield Titus Brandsma een later beroemd geworden rede. Hij schuift, al zoekend, het immanente godsbeeld naar voren, als het meest geëigende in de strijd tegen de godsverduistering die hij om zich heen zag. God diende volgens Brandsma herkend te worden in de diepste grond van ons wezen, en van daaruit in de ander, de natuur en het heelal, om zo in woord en daad tot uitdrukking te komen

Kan ons dit inzicht helpen? Wij oriënteren ons op het Woord, op Gods beloften in Christus, maar ook daarin gaat het om een innerlijk geraakt worden. Omgekeerd kan de vraag gesteld worden of deze innerlijkheid en immanentie wel zonder een transcendente fundering kan? Als ook die laatste fundering dreigt weg te vallen, loopt de ervaring aangaande de Ene dan niet leeg in tijd en ruimte? Het kan, maar dit hoeft niet noodzakelijk zo te zijn. Ook in de afwezigheid is een spoor van de Ene te vinden.

De eerste opdracht van de Kerk is nu mensen te helpen, in de kracht van Gods Geest, Christus te ontmoeten en via Hem de Vader. Incarnatie en Triniteit vormen het spirituele hart van het geloof. Dat moet concreet worden. Dat wordt je als je samen met mensen in hun concrete leven op zoek gaat naar Gods werking in hun innerlijk en in hun daden. *Het gaat om weet hebben van het Zijn van God dat door ons heen stroomt.* Alles wat is, komt voort uit Gods hand. De uitnodiging is: vanuit Gods scheppende liefde naar de mens kijken en naar alles wat bestaat. Ieder moment van ons bestaan is God bezig om ons liefdevol tevoorschijn te kijken. En zo worden wij beetje bij beetje wat Hij in ons ziet en bemint, worden we voorbij onze eigen grenzen getild.

Maar ja, in onze dagen zijn vele crises bij elkaar gekomen. De economische-, de klimaat- en ecologische crisis, de crisis rond ons politiek bestel, maar ook de crisis in de zingeving. God is een aangevochten optie. De diepte van de crisis rond het geloof in God, zowel intellectueel als existentieel, kunnen wij niet snel overschatten. En dat niet alleen in de samenleving maar ook in de gemeenten. Talloze kerkmensen spreken over hun geloof liever in termen van waarden, normen en deugden dan in termen van relatie en een biddende omgang met God.

In deze context is er behoefte aan inspiratie en motivatie. We moeten het geheim van God ter sprake brengen.

Dat kan alleen in een open dialoog met de wereld. In die dialoog, denk ik, heeft de Kerk de opdracht om de God van Israël ter sprake te brengen; de God van schepping en verbond; de God van de profeten en psalmen. De Kerk getuigt dat deze God, op het hoogtepunt van de tijd, zichtbaar is geworden in Jezus Christus. Jezus onthult ons de Vader; Wie Hem ziet, ziet de Vader.

Wij leven vanuit de relatie met de God van schepping en verbond die in Jezus Christus aan onze geschiedenis participeert en tot op de dag van vandaag zijn goede Geest uitzendt. Wij raken hier het unieke van het Godsbesef: een God die naar ons toekomt; die ons bemint tot op het kruis. Een God die solidair is in ons verlangen naar zin, solidair in onze schuld, ons lijden; in onze doodangst en onze dood. Gods genezende en verzoenende liefde in Christus vraagt om een liefdevol antwoord. Het moet gaan om een transformatie, een omvorming in Christus. Met de woorden van Paulus: Niet ik leef maar Christus leeft in mij². *Mijn eigen ik moet steeds meer worden omgevormd en Christusgelijkvormig worden. De vraag is durven wij zo naar onszelf te kijken?* Er mag ruis in ons zijn door de stormen die over het leven gaan.

¹ Kees Waaijman/ Frans Maas, De spiritualiteit van Titus Brandsma, Hoe de tijd ons godsbegrip bepaalt, Kampen, 2008

² Galaten, 2,20, Exodus 33,20, 1 Timoteüs 6: 3-21

Echter de vraag is kunnen wij met Gods ogen naar onszelf kijken? Kunnen wij naar onszelf kijken vanuit het perspectief van Zijn onvoorwaardelijke liefde? Door in de gemeente dit besef te delen bouwen wij aan een gemeenschap die zowel op elkaar als op God betrokken is.

De grote uitdaging van de Kerk is om mensen in te wijden in een leven van vriendschap met de Ene.

Overigens past ons in het spreken over God bescheidenheid. We balanceren t.a.v. de Eeuwige voortdurend op de grens van spreken en zwijgen. In de Schrift zelf spreekt God tot Mozes: "Geen mens kan mij zien in en in leven blijven". En de apostel Paulus schrijft: "Hij woont in ontoegankelijk licht; geen mens heeft Hem gezien of kan Hem zien" Als een echo op deze Bijbelse wijsheid lezen wij bij Augustinus: "Als je hem begrijpt is het God niet". Gods onbereikbare heiligheid houdt ons verlangen naar Hem gaande. De waarheid omtrent God kunnen wij ons niet toe-eigenen maar wordt ons geschonken.

Aangewezen op onszelf zijn wij niet in staat om gelijkvormig te worden aan het beeld van God dat in ons wezen getekend ligt. Gods genade is daarvoor onontbeerlijk. Ofschoon iedere mens toegang heeft tot God en zich zo naar Hem kan toewenden, is het lezen van de Heilige Schrift, de gemeenschap en het zich biddend wenden tot God noodzakelijk. Gelovig zijn beperkt zich niet tot het kerkgebouw of de zondagse liturgie, maar betekent dat wij dagelijks in onze werken handen en voeten geven aan Gods wil. God heeft ons nodig om te werken aan een wereld waarin Zijn liefde tot gestalte komt. Hoe kunnen wij bijv. spreken over allochtonen en illegalen als wij beseffen dat iedere mens geschapen is naar Gods beeld en voor ons de openbaring is van de goddelijke liefde?

Het beginpunt is steeds weer het besef en de diepe kennis in de grond van ons wezen, dat het Zijn van God door ons heen stroomt. Dit hangt niet af van onze beaming. Wel is het zo, dat Gods inwerking in ons de vrije loop krijgt doordat wij ons daarvan bewust worden en ons innerlijk 'ja' uitspreken. Was het al niet Calvijn die zelfkennis en Godskennis bij elkaar plaatste?³ Weg van de "ikkigheid", de opgeslotenheid in angstige bezorgdheid om het zelf en de overlevingsdrang. Het gaat om verwondering. Immers ook de grote dogmata van de Kerk over het geheim van Christus en de Triniteit laten dat geheim open.

Ds. Harry Gijsen

³ Johannes Calvijn, vertaald door Dr. A. Sizoo, 2e druk, Delft 1949, Eerste boek, hfst 1. De dynamiek die Calvijns werk structureert is de samenhang van Godskennis en zelfkennis.

2 TWEEDE BIJDRAGE

DE GEKRUISIGDE EN OPGESTANE HEER.

In de verkondiging van het evangelie komt veel aan de orde. Christelijk handelen, noodzaak en praktijk van het gebed, toekomstverwachting, houvast in leven en sterven, (gebrek aan) Godserving. Al deze dingen zijn zeer belangrijk. Toch vormen ze niet het brandpunt. In het middelpunt van de verkondiging van de Kerk staat niet de mens, zelfs niet de religieuze of spirituele mens. Neen, centraal staat Jezus Christus. En Hij dan niet primair als leraar, goeroe, spiritueel leider of iets dergelijks. Neen, Hij als de Gekruisigde en Opgestane.

Brandpunt van de verkondiging is vanaf de vroege kerk de prediking van een tweetal historische feiten: Christus' dood, onderstreept door zijn begrafenis, en zijn opstanding, die blijkt in zijn verschijningen (1 Kor. 15:3-5). Alleen door Christus, de Gekruisigde en Opgestane, is het mogelijk om te bidden, te spreken over de toekomst, de Godserving en de actualiteit. De verbondenheid met Christus, de Gekruisigde en Opgestane, maakt geloven tot christelijk geloven. Daar gaat het in de Kerk om!

Er is geen belangrijker ("voor alles") brandpunt in de verkondiging in de zondagse eredienst, in de catechese, in het pastoraat, in het missionaire werk dan de prediking van Christus' dood aan het kruis en zijn opwekking op de Paasmorgen!

We bevinden ons hierbij in het gezelschap van de apostel Paulus en van al zijn collega's (1 Kor. 15:11). Hun verkondiging is door de gemeente de eeuwen door aangenomen en wordt wereldwijd geloofd. Het vormt de grondslag van leer en leven. Dit evangelie leidt tot behoud (Rom. 1:16).

In 2015 wordt het door sommigen, ook binnen de Protestantse Kerk in Nederland anders gezien. Dit brandpunt in de verkondiging staat onder druk. De historiciteit van Jezus wordt hier en daar betwijfeld. Maar als Hij geen historisch persoon is geweest, heeft Hij uiteraard niet geleefd en is Hij niet gestorven. Een lichamelijke opwekking uit de dood is dan helemaal onbestaanbaar. Maar de lichamelijke dood en opwekking van Jezus zijn voor de Kerk letterlijk cruciaal.

Opmerkelijk is overigens wel dat de oudkerkelijke belijdenis die Paulus aanhaalt, niet zegt dat "Jezus" is gestorven. Ze noemt hier de gestorvene: "Christus". Dat doet ze met opzet. Want met de aanduiding "Christus" komen we terecht bij het geheimenis van Jezus' persoon. Jezus is de Messias, de Gezalfde. Hij ontving de speciale zalving met de Heilige Geest. Door de Vader is Hij aangesteld als de langverwachte Bevrijder van zijn volk. Zo vervulde Hij als de Messias de goddelijke beloften waarvan "de Schriften" spreken. In de christelijke verkondiging doet het Oude Testament dus volledig mee.

Christus is gestorven "voor onze zonden", zo luidt de belijdende tekst die Paulus citeert. Het is belangrijk om te beklemtonen dat hij niet zegt dat Christus gestorven is "door" onze zonden, hoe waar dat ook is. Als mensen zich realiseren wat ze hebben gedaan toen ze deze Rechtvaardige uit de weg geruimd hebben, kunnen ze daarvan schrikken en zich bekeren. En als mensen van 2015 enige zelfkennis hebben opgedaan, weten zij dat ook zij het niet voor Hem op het cruciale moment zouden hebben opgenomen. Daarmee zijn ook wij, goed beschouwd, medeplichtig aan zijn liquidatie. Als zondaars hebben wij zijn dood op ons geweten.

Het bijzondere is dat in de verkondiging van de Kerk juist niet gezegd wordt "door ons" maar "voor ons": Christus stierf "voor" ons, ten behoeve van ons. En dat is nog eens heilzaam...

In het Avondmaalsformulier wordt de heilsbetekenis van Christus' kruisdood, de redding van de toorn van God tegen de zonde (Rom. 5:19; 1 Thess. 1:10; 5:9) indrukwekkend verwoord:

Hij leed ontelbare smaadheden,
 opdat wij nimmer te schande zouden worden.
 Hij is onschuldig ter dood veroordeeld,
 opdat wij voor het gericht van God zouden worden vrijgesproken.
 Hij heeft de vervloeking van ons op zich geladen,
 opdat Hij ons met zijn zegeningen vervullen zou.
 Hij is van God verlaten,
 opdat wij door God aangenomen en nooit door Hem verlaten zouden worden.

Van deze bijzondere ruil getuigen de Schriften (bijv. Deut. 21:23 vgl. Gal. 3:13; Jes. 53:10-12)! De verkondiging van dit brandpunt heeft betekenis in onze cultuur, gestempeld als ze is door vergeldingsdenken en waar de roep om strengere straffen steeds sterker wordt, waar mensen geen uitzicht meer hebben vanwege schuld die ze op zich hebben geladen. Wat een zegen dat de kerk deze boodschap heeft: er is vergeving! "Hij is een verzoening voor onze zonden en niet alleen voor de onze maar ook voor de zonde van de hele wereld" (1 Joh. 2:2).

Op Paasmorgen is Christus lichamelijk door God opgewekt uit de dood. Hij heeft de regie van de wereld en de heilsgeschiedenis in handen. Zelfs de dood kan Hem niet dwarsbomen. Hij is de levende Heer. Daarvan getuigen de Schriften (bijv. Ps. 2 en 16). Dat Christus opgewekt is, heeft voortdurende betekenis, in het bijzonder voor hen die door de doop met Hem zijn opwekt in een nieuw leven. God grijpt in op de heilzame "derde dag" (vgl. Ex. 19:11, 16; Hos. 6:2-3; Jona 2:1 vgl. Mat. 12:40). De verkondiging laat een heilzaam "neen" tegen de huidige doodscultuur horen en beaamt het opstandingsleven dat in het hier en nu al voorzichtig gestalte mag krijgen.

Er zijn mensen die niets met herhalingen hebben. Men wil iets nieuws, iets spannends. Toch is herhaling heel belangrijk. Reclamemakers weten het. Ook de gemeente van Christus weet dat ze van het herhaalde getuigenis leeft. Opdat wij nooit zullen vergeten zijn ons de Schriften gegeven. Opdat wij ons eraan vastklemmen, dit heilswoord bewaren, zelfs en juist in de bewoordingen die ons zijn overgeleverd (vgl. Gal. 1:9). Door de doop worden wij in de beweging van Christus' dood en opstanding meegenomen (Rom. 6:4).

Ook in 2015 klinkt de uitnodiging in naam van Christus: "Laat u met God verzoenen". Immers: "God heeft Hem die de zonde niet kende voor ons één gemaakt met de zonde, zodat wij door Hem rechtvaardig voor God konden worden" (2 Kor. 5:20-21).

Deze belijdenis als brandpunt in de verkondiging bewaren, voorkomt dat deze inhoudsloos (15:14), lucht en leegte (Pred. 1:2) wordt.

Ds. Gert Mink

3 DERDE BIJDRAGE

LIEFDE EN LICHT: JEZUS CHRISTUS

*In de verkondiging van de kerk zijn twee belangrijke brandpunten, liefde en licht, die uiteindelijk sa-
mensmelten in één brandpunt: Jezus Christus.*

Liefde

In de eerste plaats is er in verkondiging het brandpunt van de 'liefde'.

Liefde als uitgangspunt van de prediking en van heel het leven.

Dat wij kunnen liefhebben, dat we liefde kunnen geven en delen, én dat wij weten dat er van ons ge-
houden wordt, dat we liefde mogen ontvangen. Daarin ligt de zin van ons menselijk bestaan, verder
'back to basics' kan eigenlijk niet.

Liefde als brandpunt begint bij de liefde van God.

Gods liefde is de basis van ons bestaan.

Meteen aan het begin van de Bijbel wordt dat duidelijk gemaakt, in het scheppingsverhaal. Een prach-
tige geloofsbelijdenis, waarin beleden wordt dat alles bij God vandaan komt. God schiep met aandacht
en zorg, en 'God zag dat het goed was'. De schepping vindt haar oorsprong in de liefde van God.

Gods liefde staat aan het begin, ook van ons persoonlijke leven.

De verkondiging van deze boodschap kan warmte brengen waar mensen kilte ervaren, waar het leven
hard is, individualistisch. Kan levenskracht geven aan wie zich minderwaardig voelen, eenzaam, onge-
liefd. God houdt van jou. Jij doet er toe, je mag er zijn zoals je bent. En je bent niet alleen. We staan er
niet alleen voor.

'Onze hulp is de naam van de Heer, die hemel en aarde gemaakt heeft.'

We mogen leven in het licht van Gods liefde.

Licht

Het tweede brandpunt in de verkondiging is 'licht'.

Het eerste scheppingswoord was 'Licht!' God schiep licht in de van oorsprong donkere chaos.

Alles heeft licht nodig om te kunnen groeien en bloeien.

Maar er is nog zoveel duisternis in de wereld. De nacht van onrecht en verdriet is diep, vrede lijkt ver-
weg, mensen lijden honger en pijn.

'Wachter, hoe lang nog duurt de nacht?

Wie verlangt er niet naar rust en vrede, naar ruimte om te leven, naar liefde en warmte?

'Zij die in het donker wonen worden door een helder licht beschenen.'

De verkondiging van Gods licht in de duisternis geeft hoop voor de wereld, en voor ons persoonlijke
leven.

Verkondigen van het licht, in woorden en in daden, geeft mensen kracht en uithoudingsvermogen,
schept uitzicht en vertrouwen dat er bij God een toekomst is voor ons en voor de hele wereld.

Licht van Gods liefde

In de kerstnacht zien een paar herders hoe het licht van Gods liefde stralend doorbreekt.

'Vandaag is in de stad van David voor jullie een redder geboren. Hij is de messias, de Heer.'

Gods scheppende liefde is niet abstract, blijft niet op afstand, maar heeft een menselijk gezicht gekre-
gen.

'Want God had de wereld zo lief dat Hij zijn enige Zoon heeft gegeven, opdat iedereen die in hem ge-
looft niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft.'

Jezus Christus is het levende bewijs van Gods liefde voor mensen. Hij is Gods grote geschenk, voor
iedereen die Hem wil ontvangen.

De verkondiging getuigt van het licht van Pasen, vertelt dat Gods liefde sterker is dan alle kwaad,
sterker zelfs dan de dood.

De verkondiging maakt duidelijk dat het leven niet doodloopt, dat God een doorgang heeft gemaakt in
Jezus Christus. God deed Hem opstaan in een nieuw begin van leven, als eerste van alle mensen.

In het licht van Gods liefde ligt de weg naar het leven. Voor alle mensen van goede wil, die alleen niet
altijd het goede dóen, is er de mogelijkheid tot ommekeer en vergeving. Genade als Gods geschenk,
voor wie Jezus wil volgen, voor wie Hem aanneemt als redder en Heer.

In Hem is alle duisternis voorgoed overwonnen.

'Ik ben het licht voor de wereld. Wie mij volgt loopt nooit meer in de duisternis, maar heeft licht dat leven geeft.'

Liefde en licht: Jezus Christus

De twee brandpunten in de verkondiging, liefde en licht, smelten samen tot het grote brandpunt, Jezus Christus.

Hij is het Evangelie zelf, - zijn leven, zijn lijden en sterven, zijn Opstanding, - de goede boodschap van Pasen. Ons wordt verkondigd dat wij bij God een Toekomst hebben, dat ook wij mogen opstaan en leven, nu al, en voor altijd. Jezus Christus is het fundament van ons bestaan, Hij geeft richting aan ons leven.

Als in de verkondiging het licht van Gods liefde door Jezus Christus heen schijnt ontbrandt er een vuur: het vuur van de Geest.

De boodschap van het Evangelie is hartverwarmend. Mensen worden aangestoken om zelf licht uit te stralen. We raken in vuur en vlam om Gods liefde te beantwoorden met liefde.

'Heb de Heer, uw God, lief met heel uw hart en met heel uw ziel en met heel uw verstand', 'heb uw naaste lief als uzelf.'

Jezus Christus is het brandpunt in de verkondiging.

Zijn Geest vuurt mensen aan om Gods liefde te doen oplichten in woorden en in daden, om recht te doen en vrede te stichten.

Zijn Geest verwarmt ons hart en zet ons in beweging, naar God en naar elkaar.

Als zijn gemeente komen we samen rond zijn Tafel, om brood en wijn te delen, tot zijn gedachtenis, om het feest van Gods toekomst alvast even te vieren.

De verkondiging inspireert ons om te leven in navolging van de Heer, in zijn Geest. Met aandacht en zorg voor elkaar, zoals Jezus zelf bewogen was om mensen. Zijn hart ging uit naar de zwakken, de zieken, de armen. Jezus ontfermde zich over wie zoeken, verdwaald zijn, over mensen zonder uitzicht. Met liefde bracht Hij licht in het donker van hun bestaan.

'Jullie zijn het licht in de wereld.'

Dat is onze roeping, als gemeente van de Heer. Mensen van liefde en licht te zijn, levende getuigen van Jezus Christus, een teken van hoop in alle duisternis.

'Zo moet jullie licht schijnen voor de mensen, opdat ze jullie goede daden zien en eer bewijzen aan jullie Vader in de hemel'.

Tot op de dag dat het licht van Pasen voluit doorbreekt...

Maranatha!

Corrie Pronk.

4 VIERDE BIJDRAGE

ANGST EN VERTROUWEN

Met de aanslag in Parijs op Charly Hebdo nog op mijn netvlies zou ik als meest brandende punt in deze tijd de spanning tussen *angst en vertrouwen* willen noemen.

Niet alleen vanwege deze aanslag - het is niet de eerste, ik vrees ook dat het niet de laatste zal zijn - en ook niet alleen vanwege terrorisme. Er is meer angst in onze samenleving dan alleen voor terrorisme. Voor de Islam in het algemeen - en andersom: van Moslim voor 'het Westen'. Angst voor de toekomst, voor 'onze' manier van leven, voor onze waarden en normen en onze welvaart. Een angst die ook gevoed wordt door de economische crisis, de afbrokkelende verzorgingsstaat, het tanende gezag van instituten - de politiek, 'Europa', de kerken - in een voortdurend veranderende wereld, die onzeker maakt.

Ik gooi hiermee veel op één hoop, misschien wel te veel. Maar is dat niet precies het probleem met angst? Het is moeilijk er precies de vinger op te leggen. De oorzaken van angst zijn altijd een mengeling van reële gevaren en de meer irrationele gevoelens die deze oproepen.

De twee 'natuurlijke' reacties op angst zijn vechten of vluchten. Vechten – door de wortel van het kwaad te bestrijden, bewapening en beveiliging, betere controle. Deze reactie lijkt op dit moment het meest overheersend: voortdurend klinkt de roep om meer controle, strengere beveiliging. Het alternatief is vluchten, in een als veilig(er) ervaren binnenwereld, binnen het eigen huis of de eigen gemeenschap.

Kerken zijn geen angstvrije zones. Mensen nemen hun angsten mee naar de kerk. En de kerken kennen hun eigen angst voor hun voortbestaan, die wellicht soms andere angsten versterkt: 'waar moet het heen met de wereld als de kerk (het geloof, de hoop) verdwijnt?'

Ook is binnen de kerken de neiging tot vechten of vluchten speurbaar. In de vorm van verzet tegen alles wat als bedreigend wordt gezien of, vaker waarschijnlijk, door van de kerk een veilige haven te maken, een vluchtheuvel, of door vooral het contrast te benadrukken tussen 'de kerk' en 'de wereld'.

Maar kerken hebben ook een ander verhaal, of zouden een ander verhaal moeten vertellen. Een verhaal van vertrouwen. Vertrouwen dat niet het exclusieve eigendom van de kerk is, gelukkig is er ook daarbuiten veel vertrouwen te vinden.

Vertrouwen staat, denk ik, niet tegenover angst, maar is een manier om met angst om te gaan.

De angst verdwijnt niet, maar in vertrouwen leer je ermee leven.

De relatie tussen beide blijft echter spannend. In Bijbelverhalen begint vertrouwen nogal eens met angst – de storm op het meer bijvoorbeeld – en het vertrouwen dat daarop volgt, lijkt zich opnieuw in een soort angst te uiten: 'schrik beving hun'. De 'vreze des Heren'.

Dat wil niet zeggen, dat angst een middel mag worden om (gelovig) vertrouwen te wekken. Dat is kerken wel verweten, dat ze angst voor straf of oordeel gebruiken om mensen tot geloof te brengen. Dit soms terechte verwijt geeft wel aan hoe nauw angst en vertrouwen met elkaar verweven zijn en in elkaar om kunnen slaan.

Beide zijn een reactie op onzekerheid – en vertrouwen blijft ook onzeker. Beide zijn even ongrijpbaar. Zoals angst niet alleen veroorzaakt wordt door een reële dreiging, maar ook door wat zou kunnen gebeuren, zo richt vertrouwen zich op wat gehoopt wordt en waarvan 'soms even' al iets te zien is.

En verder: zoals het gemakkelijker is angst aan te jagen dan weg te nemen, zo is het, omgekeerd, gemakkelijker vertrouwen te beschamen, dan te wekken.

Toch is dat precies waar kerken voor staan, lijkt mij: voor het wekken van vertrouwen. Met behulp van de Christelijke traditie, waarin steeds opnieuw geprobeerd woorden te geven aan dat vertrouwen. Waarin over God wordt gesproken als bron van vertrouwen en als hoop voor de toe-

komst. Waarin het bestaan gevierd wordt als uiteindelijk 'in Gods hand'.
Dat de Vertrouwenwekkende tegelijk de Ontzagwekkende genoemd wordt, zou gezien kunnen worden als een kanalisering van de angst die eigen is aan het menselijk bestaan. Wij hebben niets te vrezen dan God, bron van alle vertrouwen. 'Vrees niet!' Naar het schijnt komen die woorden 365 keer voor in de Bijbel.

Angst is van alle tijden – evenals vertrouwen gelukkig. En iedere tijd kent zijn eigen angsten. Nu het vertrouwen in de maakbaarheid van de wereld af lijkt te brokkelen, wil ik dit als brandende kwestie noemen om met elkaar het gesprek over aan te gaan: hoe kunnen wij opnieuw, in woord en daad, vertrouwen wekken? En wat doen we met het ons geschonken vertrouwen? Hoe stellen we ons op tegen onze 'naaste', in deze wereld?

Ds. Rene van der Rijst

5 VIJFDE BIJDRAGE

KWETSBAAR

Angst en onzekerheid beheersen veel mensen. De wereld om ons heen wordt er ook niet veiliger op. Zorg tekent heel veel situaties. Vluchtelingenstromen worden meer en groter. Vervolging neemt toe. Christenen en in het bijzonder Joden zijn steeds vaker het doelwit van haat en geweld. Leaders vergaderen meer dan ooit, maar niemand lijkt processen van oorlog, geweld en haat zaaien te kunnen beïnvloeden. Hebben christenen een antwoord? Hoe reageert de kerk? Mensen worden gekwetst. Ik ben kwetsbaar. Is er iemand die heelt?

'Maar Ik zeg u'. De Bijbelse boodschap staat in de tijd van profeten en apostelen vaak haaks op de realiteit van tijdgenoten. Als Jezus het woord neemt, zegt Hij verrassend andere dingen dan mensen hopen en verwachten. 'Maar Ik zeg u'. Het profetisch getuigenis en het apostolisch vermaan willen ontdekkend, veranderend en heilbrengend zijn. Maar wie heeft de prediking geloofd? In de dagen van Jezus is het niet anders. Velen wandelen niet meer met Hem. Zijn koninkrijk is niet van hier.

Jezus koninkrijk blijkt anders te zijn dan alle aardse koninkrijken. Waarin zit het verschil? Om dat te zien en te bevatten is geloof nodig. Alleen op die wijze kunnen mensen de dingen van Zijn koninkrijk verstaan. Jezus roept Zijn hoorders op 'te worden als een kind'. Jezus stelt de eis om achter Hem te komen en Hem na te volgen. Zij dienen 'zichzelf te verliezen'. Johannes zet de toon. Hij ziet Jezus aan komen, kondigt Zijn koninkrijk aan en houdt zijn hoorders voor dat hij minder moet worden tot meerdere eer van Zijn Meester. Hij imponeert niet, maar blijkt kwetsbaar te zijn tot aan de marteldood in de gevangenis door Herodes.

Hoe krijgt dat koninkrijk vorm? Jezus laat van Zich horen en vertelt gelijkenissen over dat koninkrijk. De Heiland doet wonderen en richt op die wijze tekenen op die kenmerkend zijn. Van lieverlee wordt het beeld van Zijn koninkrijk scherper. Het blijkt voor Joden een ergernis en voor Grieken een dwaasheid te zijn. Zo was het toen en zo blijkt het de eeuwen door te zijn.

Mijn koninkrijk is niet van deze wereld. Een paar kenmerken van dit 'kwetsbare' koninkrijk der hemelen.

Vergeving, het hart van dit koninkrijk, is wat anders dan 'sorry' zeggen. Dingen tussen God en mens en tussen mensen onderling oplossen door een offer, door verzoening, door vereffening, door de genade van Christus is van een andere orde. 'Sorry' lost niets op. Vergeving maakt heel en herstelt de relatie met God en mensen onderling. De wereld weet in principe niet wat vergeven is, want zij heeft er geen grond voor. Daar behoeft geen bloed voor te vloeien. Vergeven kun je alleen met Jezus.

Zwakte, een kenmerk van dit koninkrijk, heeft de overwinning in zich. Het koninkrijk van Jezus wordt vergeleken met een rijsje, een scheut, een wortel uit dorre aarde. Paulus zegt, dat als hij zwakte ervaart juist machtig is. Zacharia spreekt over 'niet door kracht, niet door geweld, maar door Mijn Geest zal het geschieden'. Mensen kunnen indrukwekkende (stand)beelden oprichten van het meest duurzame edelmetaal, maar 'een steen zonder handen' los gemaakt, vermorzelt alle koninkrijken. Een wolkje als de hand van een man is een geweldige belofte. Als een schaap doet Hij Zijn mond niet open. Zo wordt het Pasen. Hij overwint en niemand anders. Hij overwint alle machten, die sterke Held. De weg is die van 'het tarwegraan', dat sterft in de aarde om vrucht voort te brengen.

Liefde die de Koning van dit koninkrijk openbaart, is totale overgave. Dienen is beter dan gediend te worden. Het is zaliger te geven dan te ontvangen. Deze liefde wordt ten volle bekendgemaakt aan het kruis met de woorden 'het is volbracht'. In de wereld van de grote getallen, saldo's, carrière-makers en lust naar macht wil menig een zich laten gelden. Kinderen van het koninkrijk kennen het geheim van de liefde die geeft en offert tot de laatste penning, de laatste druppel en de laatste adem. Liefde is sterven met de Koning.

Verbinding is een opvallend veel gebruikt woord in deze tijd. Hoe komt verbinding tot stand in een tijd van individualisme? Verbinding, verband, verbond was en is kenmerkend voor het koninkrijk dat Jezus nabij brengt. Hij verbindt sinds de eerste belofte aan Adam en Eva. Zolang het Evangelie klinkt, zoekt de Vader verbinding. Adam waar ben je? Hij ziet, zoekt en vindt mensen. De Koning van dit koninkrijk verbindt Zich met allerlei soorten van mensen. Zo lief heeft Hij de wereld. Tollenaren, zondaren, zieken, bezetenen en vijanden raakt Hij aan en met hen scheidt Hij een band. Zo worden dagelijks mensen aan Zijn gemeente toegevoegd. Zonder geloof ben je ellendig eenzaam. Hij verbindt Zich met mensen en verbindt mensen met elkaar. Hij denkt aan Zijn verbond, generatie op generatie.

Geestelijk. Het koninkrijk is ook geestelijk, van de Heilige Geest. Het is tegengesteld aan het vlees. 'Vlees' staat voor alles 'zonder God', in strijd met het gebod, aards en werelds. De Heilige Geest scheidt nieuwe dingen. Zijn vrucht is liefde, zachtmoedigheid, barmhartigheid, geloof, gehoorzaamheid, enz. Dat maakt alles anders. De Geest doet delen in de genade, geeft hoop, doet zingen en maakt blij. Die Geest is altijd bij de kinderen van het koninkrijk, in rampen en bij bruut geweld, tijdens vervolging en bij het naderen van de dood. De Heilige Geest maakt dat alles anders is.

Kwetsbaar is typisch voor dit koninkrijk. Jezus is begaan met Zijn gemeente. Hij, Die Zich kwetsbaar opstelde kent allen die kwetsen en gekwetst worden. Hij kent hen die gepest worden. Hij doorgrondt allen die getraumatiseerd zijn. Hij vergeet hen niet die oog in oog staan met hun beulen. Zelfs de daders kent Hij in hun kwetsbaarheid. Zijn koninkrijk gaat elke werkelijkheid ver te boven. Soms zie je in vervolging, tijdens ziekte en in lijden iets oplichten van dit kwetsbare maar niettemin heerlijke koninkrijk. Nochtans is er hoop, toekomst en vrede.

Gemeente-zijn en christen-zijn worden er in deze tijd niet gemakkelijker op. Zo is het ook voorspeld. Ons domicilie is boven. Hij regeert vanaf Zijn troon hemel, afgrond, zee en aarde. Allen die niet geloven zullen beven. Zij hebben niet het laatste woord. Jezus is de Alpha en de Omega. Hem is gegeven alle macht in hemel en op aarde. Het is het Evangelie van de kwetsbare Heiland voor kwetsbare zondaren. Dat verkondigen wij.

Ds. Fré van Roest

6 ZESDE BIJDRAGE

RECHTVAARDIGING VAN DE GODDELOZE

Rechtvaardiging

In het Lutheranisme staat de rechtvaardiging van de goddeloze centraal. Luther heeft de rechtvaardiging zelfs het artikel genoemd waarmee de kerk staat of valt. Als wij de rechtvaardiging niet meer leren, is het niets met ons gedaan. Zo zeggen Lutheranen. De rechtvaardiging is Gods toewending naar ons. Wij mogen er zijn, omdat God het zo wil. En alleen, omdat God het zo wil. Maar wat betekent dat? Wat zegt dat over ons? Geven wij er ons wel rekenschap van dat wij goddelozen worden genoemd? Na twee millennia denken wij als christenen heel wat van ons zelf, ook al willen we het niet zo toegeven. We hebben een groot huis opgebouwd van leerregels die God in een kader hebben geplaatst, waarin het voor de ware gelovige goed toeven is. Wij hebben een relatie met God, omdat God het zo wil. Dat is mooi natuurlijk. Maar wie zijn wij? En hebben wij wel een relatie met God? En hoe dan?

De goddeloze

In de Lutherse gemeente Den Haag worden samen met de Lukaskerkgemeente ouders, nadat zij hun kind hebben laten dopen, uitgenodigd om deel te nemen aan een ouder – kind groep. In deze groep wordt tweemaandelijks over de geloofsopvoeding gesproken. Dopen is – gelukkig – nog heel vanzelfsprekend; geloofsopvoeding is dat echter niet meer. Ouders weten het niet zo goed meer. Er zijn zoveel geloven op de markt. Waarom zouden zij hun kinderen van het christelijk geloof vertellen? Wij zeggen dan dat kinderen veiligheid nodig hebben, grenzen. Ze leren eerst hun vader en moeder kennen en vertrouwen. Daarna pas leren ze ook anderen kennen en vertrouwen. Het is niet mogelijk van iedereen tegelijkertijd te houden. Maar de ouders hebben natuurlijk wel een probleem. In de multireligieuze en multiculturele wereld waarin de kinderen opgroeien is het lastig keuzes te maken. Ouders kunnen er niet meer mee leven dat andersgelovigen weggezet worden als mensen die het ware geloof niet hebben. En de ouders delen hun verwarring met heel veel anderen. Zij vragen zich af: wie zijn wij? Hoe zit het met onze relatie met God? Het antwoord wordt vanuit de traditie met een beroep op de rechtvaardiging gegeven: ja, jij hebt iets met God maar dat betekent niet dat je meer bent of beter dan de ander. Dat is niet aan de orde. Als het op geloven aankomt dan zijn we allemaal van God afhankelijk, tot welke religie we ook behoren. Als goddelozen heeft Luther ons getypeerd. En dat klinkt misschien heftig. Maar dat geldt alle mensen. Luther wilde aangeven, dat het geloof niet in ons bloed zit. Met onze fundamentele goddeloosheid zullen we moeten leven. Met het geschenk van het geloof kunnen we het aan.

Om niet

Nu is een geschenk dat ons om niet geschonken wordt, niet gemakkelijk te accepteren. Wij willen graag de dingen in eigen hand houden. En zijn wij dan toch niet een beetje gelovig? We zoeken zekerheid in ons zelf. Het ligt voor ons kerkmensen als groot gevaar op de loer. De rechtvaardigingsleer trekt ons weg bij elke gedachte aan 'zelf doen' en bepaalt ons bij het wonder van Gods toewending tot ons. Een toewending om niet. Enkel en alleen omwille van Zijn liefde voor ons. Maar wie is ons? Zou God alleen de christenen bedoeld hebben? We kunnen de bijzondere gave van Christus voor ons niet loochenen. Maar waar het beroep op Christus een zekerheid van exclusiviteit wordt, dreigt het weten van onze goddeloosheid uit het zicht te raken. En ook de kennis van de toewending als Zijn keuze verdwijnt. Wij claimen de liefde als bij ons horende en zo kan het niet bedoeld zijn.

Relatie

In het Oude Testament wordt van God en zijn volk als van een minnaar en zijn beminde gesproken. Daarmee draait alles om relatie. God is een God die niet zonder de mens kan en wil. Dat is zo vanaf de schepping. De profeten getuigen daarvan en ook in het nieuwe testament draait alles

om relatie en het zijn in relatie. Jezus zoekt de mensen op. Zijn boodschap is altijd tot mensen gericht. Meermaals horen wij, dat hij met ontferming bewogen is. Het verdient dan ook de aandacht te kijken naar de relatie God en mens en de consequentie voor de relatie van mensen onderling. In het Matteüs-evangelie staat een prachtig hoofdstuk (hoofdstuk 25: 31 – 46) over het einde der tijden en de mensen die Christus gezien en gevoed en zij die Christus niet gezien en gevoed hebben. De laatsten zijn de mensen die hun naaste niet gezien hebben. Zij hebben Christus gemist. Christus kijkt ons aan met de ogen van de naakte, de weerloze, de arme, de hongerige. Christus kijkt ons aan met de ogen van de ander. En de ontvangende wordt de Christus. Wij vinden dat raar. Wij denken dat degene die schenkt de Christus is. Zo blijkt het niet te zijn. Het is degene die de genade ontvangt, die Christus representeert. In geloof zijn wij niet zo graag de mensen die de hand uitsteken. Toch lijkt dat onze opdracht als wij op Christus willen lijken: de naakte, de arme, de hongerige te worden en de hand uit te steken. Als Christenen durven wij te vragen, en durven we ook één te worden met degenen die vragen.

De andersgelovigen

De tijd vraagt om een goede relatie met de andersgelovigen. We kunnen er in onze samenleving niet omheen. De leer van de rechtvaardiging bepaalt ons bij wie we zijn: bedelaars niet meer dan dat. En het is de vraag of wij naar andersgelovigen ons ook zo op kunnen en durven stellen dat wij naar hen onze hand uitsteken. Wat zouden we van hen te verwachten hebben? Geloof, een goed woord? Liefde? Wie de gebeurtenissen van de afgelopen tijd volgt kijkt misschien verbaasd. De verhoudingen tussen de geloven lijken eerder te verharderen. We hebben niet zoveel van elkaar te verwachten. Atheïsten, moslims en hindoes en christen trekken zich allemaal terug op hun eigen terrein. Misschien kunnen we als christenen de eerste stap doen, want wij weten dat wij allen goddelozen zijn en afhankelijk van Gods genade en liefde.

Ds. Trinette Verhoeven